

bet meclisleri düzenleyen Lâmekânî'nin ölüm tarihi tezkirelerde 1034 (1625) olarak verilmiştir. Ancak divanının İstanbul nüshasında (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 800) onun 21 Rebülevvel 1035'te (21 Aralık 1625) vefat ettiği kaydedilmekte, İbrâhim, Hüsâmî ve Hâdî adlı müridlerinin düştükleri tarih beyitleri de bunu göstermektedir. Kabri Şah Sultan Camii bahçesinde mihrabın önündedir. Kabrinin baş ve ayak ucunda dikdörtgen biçiminde kitâbesiz iki kalın taş bulunmaktadır. Evliya Çelebi "merd-i kâmil ve ârif billâh-ı âmil" diye tanımladığı Lâmekânî'yi sağlığında ziyaret ettiğini ve sohbetiyle müşerref olduğunu söyler.

Eserleri. 1. Divan. İki kaside, altmış beş gazel, mesnevi tarzında sekiz manzume, üç terciibend, bir terakibibend, iki murabba, dokuz kıta ve üç müfredi ihtiva eden divandaki şiirlerin üçü Farsça'dır. Lâmekânî'nin şiirleri tasavvufî görüşlerini yansıtmaya açıksından önemlidir. Bununla birlikte samimi ve zarif manzumeleri de vardır. "Pâk eyle gönül çeşmesini tâ durulunca / Dik tut gözünü gönlüne gönül göz olunca" beytiyle başlayan gazeline şiir mecmualarında çok sık rastlanmaktadır. İki nüshası bilinen divan (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 800; Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Ktp., nr. 3049), transkripsiyonlu metni ve Almanca tercümesiyle birlikte Slobodan İlić tarafından yayımlanmıştır (Wiesbaden 1999). **2. Vahdetnâme.** İnsân-ı kâmil bağlamında tasavvufî görüşlerini anlattığı birkaç sayfalık bu risâle, Lâmekânî'nin Sünnî kelâm anlayışıyla asla bağdaşmayacak fikirlerle sahip olduğunu göstermektedir. Birçok nüshası bulunan risâleyi Bilâl Kemikli neşretmiştir (bk. bibl.). **3. Risâle-i Vahdet.** Vahdet-i vücûda dair risâlenin çeşitli nüshaları olup Lâmekânî'nin mensuplarından Ahmed Hâdî tarafından şerhedilmiştir (Vatikan Ktp., Vol Turco, nr. 335). **4. Esrâr-nâme Tercümesi.** Mesnevi tarzında yazılmış 537 beyit ihtiva eden eseri Abdülbaki Gölpinarlı Hâlet Efendi nüshasına dayanarak *İnsân-ı Kâmil* adıyla tanıtmıştır. Millî Kütüphane'deki nüshasının (nr. 5278) başında eserin Ferîdüddin Attâr'ın *Esrâr-nâme*'sinden yapılmış seçmeler olduğu kaydedilmiştir. Eserin bir nüshası daha bulunmaktadır (Cambridge Üniversitesi Ktp., Broan, Or, nr. E 8).

Lâmekânî'nin ayrıca, biri "külli şey'in yerciu ilâ aslihî" hadisini şerheden (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 800, vr. 228^b-229^a), diğeri vahdet-i vücûda dair (Staatsbibliothek zu Berlin, MS, Or, oct.,

nr. 2761, vr. 48^b-54^a) Arapça ve atvâr-ı seb'aya dair Türkçe bir risâlesi (Uppsala Üniversitesi Ktp., O. Nova, nr. 656) mevcuttur. Lâmekânî'nin, semâ ve devranınaleyhinde bulunan Halvetî Şeyhi Belgradlı Nûrullah Münîri Efendi'ye, iki defa sadârete gelen ve 1003'te (1595) idam edilen İran savaşları serdarı Ferhad Paşa'ya, İdris Efendi'ye (muhtemelen İdrîs-i Muhtefî), Kurşuncuzâde'ye (muhtemelen Bosna Valisi Kurşuncubaşızâde Mustafa Paşa), müridlerinden Aşağhisarlı İbrâhim Efendi ve Hüsâm Dede'ye (iki adet) yazdığı yedi mektubu tesbit edilmiştir. Çeşitli tasavvufî meselelere temas eden bu mektuplardan Ferhad Paşa'ya yazılanın bir bölümü Abdülbaki Gölpinarlı tarafından yayımlanmıştır. Belgradlı Münîri Efendi'ye yazdığı mektup Müstakimzâde'nin eserinde yer almaktadır (*Risâle-i Melâmiyye*, vr. 37^a-39^a).

BİBLİYOGRAFYA :

Atâi, *Zeyl-i Şekâik*, s. 64, 760; Olanlar Şeyhi İbrâhim, *Müfîd ü Muhtasar* (nşr. Bilâl Kemikli), İstanbul 2003, s. 151-152; Kâtib Çelebi, *Fezleke*, II, 71; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 380; Hüseyin Ayvansarâyî, *Vefeyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1375, vr. 43^a; a.mlf., *Mecmûa-i Tevârîh* (haz. Fahri Ç. Derin - Vâhid Çabuk), İstanbul 1985, s. 225; Müstakimzâde, *Mecelle-tü'n-nisâb*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 628, vr. 376^a; a.mlf., *Risâle-i Melâmiyye-i Şüt-âriyye*, İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 3357, vr. 35^b-36^b, 37^a-39^a; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, II, 294-295; Osmanlı Müellifleri, I, 191; Mehmet Ali Aynî, *Hacı Bayram Velî*, İstanbul 1343, s. 123-125; Abdülbaki [Gölpinarlı], *Melâmilik ve Melâmîler*, İstanbul 1931, s. 80-84, 209-210; Mehmed Handzić, "Husejn Lamekani", *Kalendar Narodna uzdanica*, Sarajevo 1934, s. 148-161; Hazim Šabanović, *Knjizevnost muslimana BiH na orijentalnim jezicima*, Sarajevo 1973, s. 216-219; Fehim Nametak, *Divanska knjizevnost Bošnjaka*, Sarajevo 1997, s. 49-52; Slobodan İlić, *Hüseyin Lamekani, Ein osmanischer Dichter und Mystiker und sein literarisches Werk*, Wiesbaden 1999; a.mlf., "Jedan persijski gazel Huseina Lamekanija", *Anali GHB*, XIII-XIV (1987), s. 93-95; Bilâl Kemikli, "Hüseyin Lâmekânî'nin İnsân-ı Kâmil Görüşü: Risâle-i Vahdetnâme", *KAM*, XXVI/3 (1997), s. 32-36; Nihat Azamat, "İbrâhim Efendi, Olanlar Şeyhi", *DİA*, XXI, 299.

▣ SLOBODAN İLIĆ

LÂMELİF (اللام ألف)

Arap alfabesinde lâm desteğine yazılmış sâkin med harfi olan elifin aslı şekli.

Ana Sâmiçe'de (Proto-Semitic / Common Semitic) sert ünsüz olarak kullanılan hemzenin (alef) zamanla yumuşayarak gerçek ses değerini yitirmesi netice-

sinde ortaya çıkan ve yumuşak elif, uzatan elif (uzun fetha) olarak bilinen sesi tarihî seyir içinde hemzeden ayırıcı işaretle gösterme teşebbüsleri olmuştur (*DİA*, XVII, 190). Uzatan elifin lâm desteği eşliğinde gösterilmesi bunlar arasındadır. İçerisinde lâmelifin bulunduğu bilinen en eski kitâbe Reinier Dussaud'nun keşfettiği, Nabaî alfabesiyle yazılmış olan ve I. İmrûülkays'tan (İmrûülkays b. Amr; ö. 328) söz edilen Dimaşk civarındaki Nemâre kitâbesidir. Bundan sonra gelen ve yine Dimaşk civarındaki Zeb(e)d, Harrân, Ümmü'l-Cimâl kitâbelerinde de bu harfe rastlanır.

Lâmelif, sanıldığı gibi aksine lâm ve eliften oluşan birleşik bir harf olmayıp lâm desteğine yazılmış sâkin med elifinden ibaret bir tek harftir. Harfleri ortaya koyanın amacı, onların birbiriyle nasıl terkip oluşturduğunu göstermek değil aksine her harfi müstakil olarak belirlemektir. Böyle olmasaydı diğer bütün harflerin de birbiriyle terkip keyfiyeti verilirdi. Müberred ve İbn Cinnî gibi âlimler bu görüştedir (İbn Cinnî, I, 41; II, 651). İbn Cinnî lâmelif ifadesinin, alfabe harfleri hakkında bilgisi yetersiz kimselerin söyleyişi veya öğretme kolaylığı için öğretmenler tarafından kullanılan yanlış bir tabir sayıldığını, doğrusunun bâ (ب), tâ (ط) gibi lâ (ل) olduğunu kaydeder (a.g.e., I, 43). Harf adları belirlenirken adın ilk sesinin o harfin sesini göstermesi esas alınmıştır. Elif daima sâkin bir harf olduğu için onunla başlayan ve sesini hissettiren bir adın teşkil edilmesi mümkün olmadığından buna imkân veren vasil harfi olarak başına fethalı bir lâm getirilmek suretiyle lâ adı elde edilmiş ve bununla vasil lâmindan sonra elifin uzun "â" sesi hissettirilmiş ve korunmuştur.

Lâ edat olarak düşünüldüğü takdirde "inne" ve "leyse" gibi amel eder, mutlak olumsuzluk bildirir, atif veya cevap harfi durumunda bulunur; ayrıca nehiy ve ziyade harfi olarak da kullanılır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Cinnî, *Sırru şinâ'ati'l-l-râb* (nşr. Hasan Hindâvî), Dimaşk 1405/1985, I, 41-47, 345-348; II, 409-411, 651-653; İbn Abdünnûr, *Raşfü'l-mebânî* (nşr. Ahmed M. el-Harrât), Dimaşk 1405/1985, s. 329-345; Hasan b. Kâsım el-Murrâdî, *el-Cene'd-dâni fi hurûfi'l-me'ânî* (nşr. Fehreddin Kabâve - M. Nedîm Fâzıl), Beyrut 1413/1992, s. 290-303; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, III, 6-8, 16-18; İsmail Durmuş, "Hemze", *DİA*, XVII, 190.

▣ İSMAİL DURMUŞ